

KiVa-onderzoeken

Overzicht

Een veilige en fijne groep is belangrijk voor ieder kind. Als kinderen zich prettig voelen in de klas, kunnen ze beter leren en zichzelf zijn. Toch komt pesten nog altijd voor en is het soms lastig om te weten wat écht helpt. KiVa is een schoolbreed programma voor positieve groepsvorming en sociale veiligheid. Het programma helpt leerkrachten om samen met leerlingen te werken aan respect, betrokkenheid en een sterke groep. KiVa is ontwikkeld op basis van wetenschappelijk onderzoek en wordt in meerdere landen gebruikt.

In dit document vind je een overzicht van onderzoeken naar KiVa. De studies laten zien wat KiVa in de praktijk oplevert: minder pesten, een positievere sfeer in de klas en meer aandacht voor elkaar. Zo krijg je een duidelijk beeld van de effecten van KiVa en wat het kan betekenen voor jouw school.

KiVa is effectief

Wat werkt tegen pesten? Effectiviteit van kansrijke programma's tegen pesten in de Nederlandse onderwijspraktijk.

Orobio De Castro, B., Mulder, S., Van der Ploeg, R., Onrust, S., Van den Berg, Y., Stoltz, S., Buil, M., De Wit, I., Buitenhuis, L., Cillessen, T., Veenstra, R., Van Lier, P., Deković, M., & Scholte, R. (2018). <https://www.uu.nl/sites/default/files/eindrapport-wat-werkt-tegen-pestten.pdf>

Effecten op pesten binnen één schooljaar van verschillende programma's zijn onderzocht in studies met een voor- en nameting bij een interventiegroep en een vergelijkingsgroep. Uit het onderzoek blijkt dat leerlingen meer worden gepest dan zij aan leerkrachten en ouders vertellen. Daarbij verschilt de mate waarin kinderen worden gepest sterk tussen klassen en scholen. Pesten blijkt in het primair onderwijs binnen een schooljaar te kunnen worden verminderd met specifiek op pesten gerichte programma's, maar universele programma's worden beperkt uitgevoerd. Monitoring van de mate waarin kinderen zelf ervaren dat zij en hun klasgenoten gepest worden is essentieel, om een passende aanpak te kiezen en om systematisch te kunnen nagaan of een gekozen aanpak daadwerkelijk tot vermindering van pesten leidt.

KiVa levert geld op

Cost-Benefit Analysis of the KiVa Anti-Bullying Program in the Netherlands

Orobio De Castro, B., Mulder, S., Van der Ploeg, R., Onrust, S., Van den Berg, Y., Stoltz, S., Buil, M., De Wit, I., Buitenhuis, L., Cillessen, T., Veenstra, R., Van Lier, P., Deković, M., & Scholte, R. (2018). <https://www.uu.nl/sites/default/files/eindrapport-wat-werkt-tegen-pesten.pdf>

In deze studie werden de kosten-batenverhouding van de implementatie van KiVa in Nederland onderzocht, waarbij het concreet ging het om de vraag of de verwachte voordelen van KiVa voor slachtoffers in termen van leven-inkomen zijn groter dan de kosten die gemaakt zijn voor de uitvoering van het programma. De geschatte kosten en baten van de implementatie van KiVa werden gebruikt om het rendement op investering (ROI) in te schatten, dat een indicatie gaf van de verwachte voordelen per geïnvesteerde euro. Investeren in KiVa in Nederland genereerde een ROI van € 4,04- € 6,72, dat aangeeft dat het een goede prijs-kwaliteitverhouding is om in te investeren KiVa. De gekozen schattingen in deze studie werden als behoudend beschouwd; aan de kostenkant werd aangenomen dat scholen maximaal KiVa implementeren (dus maximale kosten) en aan de uitkeringskant, was alleen het verwachte inkomenseffect voor slachtoffers opgenomen in het model. Het kwantificeren en opnemen van andere uitkomsten (d.w.z. depressie, angst, psychiatrische problemen, niet alleen voor slachtoffers, maar ook voor pesters, omstanders, ouders, leerkrachten), kan de ROI voor deze interventie verder verhogen.

Nederlands onderzoek naar KiVa

Signaleren en tegengaan van pesten: Het KiVa antipestprogramma. Eindrapportage voor Onderwijs Bewijs.

Veenstra, R. (2015). <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2017/01/eindrapportage-signaleren-en-tegengaan-van-pest-en-het-kiva-antipestprogramma.pdf>

Van 2011 tot en met 2014 is er vanuit de Rijksuniversiteit Groningen onderzoek gedaan naar KiVa. Uit de analyses blijkt dat het slachtofferschap van pesten afneemt op KiVa-scholen, met name de indirecte vormen van verbaal en relationeel slachtofferschap worden minder. Door KiVa hebben leerkrachten meer aandacht voor pesten, is hun houding tegenover pesten negatiever en zijn ze vaardiger in het aanpakken van pesten. Leerlingen vinden het door KiVa belangrijk om goed te zijn in vriendschappen en staan ook negatiever tegenover pesten. Het programma heeft verder geen enkel averechts effect. KiVa werkt op de korte maar ook op de langere termijn...

KiVa in Finland

A large-scale evaluation of the KiVa antibullying program

Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). http://www.kivaprogram.net/assets/files/belgium_public/child-development-january_february-2011.pdf

Deze studie toont de effectiviteit van KiVa aan met behulp van een grote steekproef van 8.237 jongeren uit groep 4-6 (10-12 jaar). Uit het onderzoek blijkt dat na negen maanden van implementatie consistente en gunstige effecten optraden. De resultaten geven aan dat het KiVa-programma effectief is in het verminderen van pesten en slachtofferschap op school in groep 4-6. Ondanks enig bewijs tegen school gebaseerde interventies, suggereren de resultaten dat goed opgezette schoolgerichte programma's slachtofferschap kunnen verminderen.

KiVa in Italië

KiVa Anti-Bullying Program in Italy: Evidence of Effectiveness in a Randomized Control Trial

Nocentini, A., & Menesini, E. (2016). <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11121-016-0690-z>

Annalaura Nocentini en Ersilia Menesini van de universiteit van Florence in Italië hebben in 2016 onderzoek gedaan naar de effectiviteit van KiVa in Italië aan de hand van een gerandomiseerd onderzoek met controlegroep die bestond uit 2042 leerlingen. Verschillende uitkomsten, analyses en resultaten zijn vergeleken met die van andere landen. Uit het onderzoek blijkt dat KiVa pesten en slachtofferschap verminderde en de attitude en empathie richting slachtoffers verbetert in klas 4. In klas 6 vermindert KiVa pesten, slachtofferschap en pro-pestes attitudes. Globaal bieden de onderzoeksresultaten bewijs van de effectiviteit van het programma in Italië.

Ouderbetrokkenheid

Wisselwerking tussen ouders, kinderen en leeftijdsgenoten

Kaufman, T. M. ., Huitsing, G., Van Niejenhuis, C. Y., & Veenstra, R. (2019).
https://www.rug.nl/staff/g.e.huitsing/kaufman_ea_mm_pre-print.pdf

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan waaruit conclusies worden getrokken voor wat betreft de wisselwerking tussen ouders, kinderen en leeftijdsgenoten. De studie waarbij eigenschappen van persistente slachtoffers van pesten die geen baat hadden bij een anti-pestinterventie met eigenschappen van slachtoffers die wel geholpen werden vergeleken, laat zien dat ouders een belangrijke rol spelen bij pesten, omdat problemen op school en thuis elkaar in stand houden en versterken (spillover-effecten). Vervolgens is onderzoek gedaan naar de effecten van een preventieve module ouderbetrokkenheid, waarbij een belangrijk uitgangspunt is dat als ouders en school op een lijn zitten over omgangsvormen, ze vooral samen kunnen werken. De resultaten van dit onderzoek lieten zien dat leerkrachten en ouders positiever over elkaars houding zijn na het gebruik van de module ouderbetrokkenheid. De meeste anti-pestinterventies focussen op de zijde school-kind, en de module ouderbetrokkenheid sluit aan bij de zijde ouder-school.

Samenwerken met ouders

Betrek ouders bij het tegengaan van pesten: Handuatten voor een goede samenwerking

van Niejenhuis, C., Huitsing, G., & Veenstra, R. (2015).
https://www.rug.nl/staff/g.e.huitsing/niejenhuis_huitsing_veenstra_hjk_2015.pdf

Om pesten tegen te gaan is het niet alleen voor kinderen maar ook voor ouders en leerkrachten belangrijk om te weten wat pesten is. Alleen wanneer school en ouders wat betreft pesten op één lijn zitten, dan kan de invloed van ouders op hun kind én de kennis die zij hebben over hun kind worden gebruikt in het voorkomen, signaleren en aanpakken van pesten.

Ouderbetrokkenheid bij pesten houdt in dat er sprake is van een niet vrijblijvende, gelijkwaardige samenwerking tussen ouders en school, waarin ouders en school vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid werken aan de (school)ontwikkeling van het kind (de leerling).

Aandachtspunten bij de realisatie van ouderbetrokkenheid bij het tegengaan van pesten bestaan onder andere uit duidelijk maken waar de school voor staat, van ouders een hechte groep maken, de band tussen leerkrachten en ouders versterken en ouders tussentijds informeren.

Implementatie

De implementatie van een antipestprogramma: Wat zijn de succes-ingrediënten?

Kaufman, T., & Huitsing, G. (2019).

<https://www.kivaschool.nl/userfiles/site1/files/Kaufman%2C%20Huitsing%20-%202019%20-%20Basisschoolmanagement.pdf>

Veel scholen gebruiken een gevalideerd antipestprogramma om te voldoen aan de wettelijke plicht om pesten tegen te gaan. Het succes van een programma staat of valt echter bij een goede implementatie. Wat kan een school doen om een antipestprogramma optimaal in te voeren en soepel te gebruiken? Dit artikel biedt een checklist met een overzicht van wetenschappelijk onderbouwde succes-ingrediënten voor de implementatie van een interventie zoals een anti-pestprogramma.

Doorontwikkeling

De paradox van de fijne school

Kaufman, T. M. L., & Huitsing, G. (2019). <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs12453-019-00199-3>

Kinderen die nog steeds gepest worden op een school waar het pesten afneemt, voelen zich steeds ongelukkiger. Dit komt mogelijk doordat ze zichzelf vooral vergelijken met kinderen die in een betere situatie zitten en ze zichzelf nog meer de schuld geven en zich daardoor vervelender voelen. Bovendien krijgen ze waarschijnlijk nóg minder hulp van klasgenoten: ze wijken af van de sociale norm en er zijn minder lotgenoten om hen te helpen. Deze schrijnende situatie van overgebleven slachtoffers laat zien dat het belangrijker is dan ooit dat de samenleving pesten blijvend tegengaat. Nieuwe maatregelen zijn nodig om leerkrachten te ondersteunen om overgebleven slachtoffers sneller te signaleren en anderen alsnog voor hen op te laten komen.

Doorontwikkeling

Wetenschappelijke doorbraken en een toekomstperspectief

Huitsing, G., Oldenburg, B., & Veenstra, R. (2018). <https://www.rug.nl/staff/g.e.huitsing/huitsing-2018-tc-slot.pdf>

Chronische slachtoffers voelen zich het slechtst in groepen die relatief het veiligst zijn. Om pesten goed aan te pakken is het nodig om problemen vroegtijdig te signaleren en dat groepsleiders adequaat reageren. Voor alle interventies is het van groot belang dat hun effectiviteit empirisch wordt vastgesteld, waarbij wordt uitgesloten dat een verbetering in gedrag komt door iets anders dan de anti-pestaanpak (zoals leeftijdseffecten). Uiteindelijk is het noodzaak om het taboe op pesten te beslechten en gezamenlijk, als groep, vooruit te kijken en bij te dragen aan een oplossing. Want in elke groep moet het uitgangspunt zijn dat iedereen recht heeft op een veilige omgeving en dat we allemaal anders mogen en kunnen zijn.

Meer onderzoek naar pesten

Het taboe van pesten doorbreken

Huitsing, G., Oldenburg, B., & Veenstra, R. (2018). <https://www.rug.nl/staff/g.e.huitsing/huitsing-2018-tc-inleiding.pdf>

Ondanks uitgebreide en toenemende kennis over de desastreuze gevolgen van slachtofferschap blijft pesten nog steeds een taboe en wordt het gemakkelijk gebagatelliseerd als slachtoffers het vertellen. Sommige leerkrachten blijken niet voldoende te zijn voorbereid op de rolmodelfunctie die ze behoren te vervullen bij het tegengaan van pesten. Ook ouders vervullen een belangrijke rol bij het signaleren, voorkomen en oplossen van pesten. Drie uitgangspunten staan centraal in gespreksvoering bij het oplossen van pesten als onderdeel van een training binnen KiVa in Nederland: het taboe op pesten te beslechten en slachtoffers serieus te nemen, de verantwoordelijkheid voor het oplossen van pesten aan de groep geven, in elk gesprek vooruit kijken.....

Positief leiderschap

Promoting Positive Leadership: Examining the Long-Term Dynamics of Anti-Bullying Programs

Dong, Z., Huitsing, G., & Veenstra, R. (2025). *Promoting Positive Leadership: Examining the Long-Term Dynamics of Anti-Bullying Programs*. *Prevention Science*, 26, 43-55.
<https://doi.org/10.1007/s11121-024-01762-y>

Anti-pestprogramma's kunnen positievere klaslokaalomgevingen creëren door positieve leiders te stimuleren die constructieve normen vestigen. Volgens de sociale identiteitstheorie van leiderschap worden leiders gezien als belichaming van de groepsidentiteit, inclusief normen en waarden (groepsprototypicaliteit). Deze studie onderzocht stabiliteit en verandering binnen positieve en negatieve leiderprofielen bij 6.629 kinderen (2.057 controlegroep, 4.572 KiVa-interventiegroep) gevolgd van 9 tot 11 jaar. Via latente profiel- en transitieanalyse werden vijf profielen geïdentificeerd: positieve leiders, negatieve leiders, verdedigers, pesters en modale kinderen. Negatieve leiders veranderden vaker van rol dan positieve leiders, en in de interventiegroep stapten negatieve leiders vaker over naar positief leiderschap dan naar pesten. De studie toont dat positieve leiders in de late kindertijd als meer representatief worden gezien voor groepsleiderschap dan negatieve leiders, wat kan bijdragen aan gerichte leiderschapsinterventies.

Rol als verdediger

Defending Behavior and Victimization: Between and Within-Person Associations.

Malamut, S.T. Garandeau, C.F. & Salmivalli, C. (2025). *Defending Behavior and Victimization: Between- and Within-Person Associations*. *Journal of Youth and Adolescence*.

Een recente studie van de Universiteit van Turku onderzocht of leerlingen die opkomen voor gepeste klasgenoten zelf een groter risico lopen om gepest te worden. Het onderzoek volgde ruim 5.100 Finse jongeren in groep 6 t/m 3e klas middelbare school. De resultaten zijn bemoedigend: verdedigen leidt niet tot meer pesten. Sterker nog, leerlingen die troost bieden aan gepeste klasgenoten worden zelf minder vaak gepest. Het actief confronteren van pesters of het melden bij een volwassene had geen negatieve gevolgen voor de verdedigers. Deze bevindingen ondersteunen het belang van anti-pestprogramma's die kinderen aanmoedigen voor elkaar op te komen, zonder dat zij zich zorgen hoeven te maken over vergelding.

